

***dr Katarzyna Chomicz***

Państwowa Szkoła Wyższa

im. Papieża Jana Pawła II

w Białej Podlaskiej

ORCID 0000-0001-7605-4724

# **WPŁYW NIELEGALNEJ IMIGRACJI NA BEZPIECZEŃSTWO POLSKI. WYBRANE ZAGADNIENIA**

## **IMPACT OF ILLEGAL IMMIGRATION ON THE SECURITY OF POLAND. SELECTED ISSUES**

### **Streszczenie**

We współczesnym świecie nielegalna imigracja stanowi nie tylko zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa, ale także ma duży wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe. W odniesieniu do Polski w zakres nielegalnej imigracji w znacznym stopniu wchodzi aspekty związane z przestępczością zorganizowaną o zasięgu międzynarodowym.

Ze względu na fakt, iż zarówno w polskich, jak i europejskim ustawodawstwie pojęcie „nielegalna imigracja” nie zostało wprowadzone rodzi to problemy natury prawnej. Należy jednak zaznaczyć, iż jest ono powiązane ze zjawiskiem emigracji, które uzależnione jest od wielu czynników, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych.

W odniesieniu zaś do zorganizowanych grup przestępczych, których celem nadrzędnym jest osiągnięcie jak największego zysku z prowadzonej „działalności”, zarówno imigranci jak i uchodźcy, stanowią bardzo wysokie źródło dochodów.

**Słowa kluczowe:** bezpieczeństwo, imigracja, przestępczość, ruch, zapobieganie

### **Abstract**

Nowadays, illegal immigration is not only a threat to national security, but also has a major impact on international security. In regard to Poland, illegal immigration largely covers aspects related to organised crime on an international scale.

Currently, it is quite difficult to distinguish the concepts of immigration and exile. Both of these concepts are complicated, and the reasons for emigration are relatively unclear and depend on many factors, both internal and external.

In relation to organised crime groups, whose primary goal is to achieve the highest possible profit from their „activities”, both immigrants and refugees are a very high source of income.

**Keywords:** security, immigration, crime, traffic, prevention

## Wstęp

W obecnych czasach procesy migracyjne odznaczają się masowością, różnorodnością form, kierunków oraz motywów. Fluktuacja intensywności tego rodzaju procesów, stanowiących tym samym o jednym z najważniejszych czynników społecznych oraz gospodarczych świata, prowadzi do zakwestionowania ustanowionych podziałów, zmian tożsamości i teorii interpretacji otaczającego świata<sup>1</sup>.

Geopolityczne położenie państwa polskiego w dość znacznym stopniu wpływa na wielkość ruchów migracyjnych na tym terenie. Polska, zlokalizowana między Zachodnią a Wschodnią Europą, stoi na drodze szlaków migracyjnych pomiędzy tymi regionami. Należy jednak zaznaczyć, iż w wyniku postępujących zmian społeczno-polityczno-gospodarczych Polska nie jest już tylko państwem tak zwanym „tranzytowym”, lecz coraz częściej staje się państwem docelowym<sup>2</sup>.

Otwarcie granic Polski po zmianie ustroju politycznego w 1989 r. umożliwiło korzystanie z ruchu bezwizowego przez obywateli Polski, ale także ułatwiło cudzoziemcom wjazd na jej terytorium<sup>3</sup>. Poprzez taki stan rzeczy nastąpił znaczny wzrost liczby cudzoziemców przyjeżdżających do Polski lub przejeżdżających przez kraj. Równocześnie pojawiło się i zaczęło rozwijać zjawisko nielegalnej imigracji. W konsekwencji liczba przestępstw popełnianych przez cudzoziemców znacząco wzrosła<sup>4</sup>.

Wszelkie działania mające na celu dostosowanie wymogów, które były związane z przygotowywaniem Polski do wstąpienia w strukturę Unii Europejskiej (UE) 1 maja 2004 r. w dużym zakresie dotyczyły zabezpieczenia granicy państwowej, ale także przeciwdziałania zjawisku nielegalnej imigracji<sup>5</sup>. Z kolei pełne wdrożenie przez Polskę Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen<sup>6</sup> 21 grudnia 2007 r. spowodowało, że granica wschodnia Polski stała się zewnętrzną granicą UE. Dzięki temu, zjawisko nielegalnej imigracji jeszcze bardziej zaczęło rozkwitać<sup>7</sup>.

<sup>1</sup> S. Ahmed, C. Castaneda, A.M. Fortier, M. Scheller, *Introduction: Uprootings/regroundings. Questions of Home and Migration*, [w:] S. Ahmed, C. Castaneda, A. M. Fortier, M. Scheller (red.), *Uprootings/regroundings. Questions of Home and Migration*, Wyd. Routledge, Oxford–New York 2003, s. 15.

<sup>2</sup> T. Homoncik, K. Pujer, I. Wolańska, *Ekonomiczno-społeczne aspekty migracji. Wybrane problemy*, Exante, Wrocław 2017, s. 7.

<sup>3</sup> M. Perkowska, *Przestępczość graniczna cudzoziemców*, Warszawa 2013, C.H. Beck, s. XIII.

<sup>4</sup> Tamże.

<sup>5</sup> Tamże.

<sup>6</sup> Konwencja Wykonawcza do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach, Dz. U. UE. L 239/19 z 22.9.2000.

<sup>7</sup> Zob. M. Perkowska, *Przestępczość...*, dz. cyt., s. 33-99.

## Nielegalna imigracja

Analizując pojęcie „nielegalna imigracja”, na gruncie ustawodawstwa polskiego należy na początku odnieść się do uregulowań zawartych w kodeksie karnym (Kodeksu karnego)<sup>8</sup> oraz w ustawie o cudzoziemcach<sup>9</sup>.

Artykuł 264 i 264a Kodeksu karnego określa znamiona, które muszą wystąpić, aby można przypisać sprawcy kwalifikację prawną omawianych norm.

Znamiona te odnoszą się do osób, które wbrew przepisom przekraczają granicę RP (także we współdziałaniu z innymi osobami), używając przemocy, groźby lub podstępu. Nie można zapominać, iż również organizacja przekraczania granicy innym osobom w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej wyczerpuje znamiona czynu zabronionego stypizowanego w artykule przytoczonym powyżej<sup>10</sup>.

Należy jednak mieć na uwadze, iż definicja nielegalnej imigracji obejmuje również zachowania osób, które przekroczyły granicę i znalazły się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wykorzystując m.in. przerobione czy podrobione dokumenty<sup>11</sup>.

W zakres nielegalnej imigracji wchodzi również nielegalni rezydenci, tj. Osoby wjeżdżające na terytorium Polski na podstawie ważnych dokumentów, których termin ważności jednak upłynął. Przekraczając dozwoloną długość pobytu, tacy mieszkańcy naruszają przepisy administracyjne i dlatego są uważani za nielegalnych imigrantów<sup>12</sup>.

W odniesieniu zaś do ustawy o cudzoziemcach (UOC) należy zaznaczyć, iż określa ona kryteria, które cudzoziemiec jest zobowiązany spełnić, aby jego pobyt był legalny.

Art. 465 tejże ustawy statuuje, kto<sup>13</sup>:

1. przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, nie posiadając do tego tytułu prawnego,
2. na żądanie uprawnionych organów nie okazuje dokumentów uprawniających go do pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli są wymagane,

---

<sup>8</sup> Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553 ze zm.).

<sup>9</sup> Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. 2013 poz. 1650 ze zm.).

<sup>10</sup> Art. 264 i 264a Kodeksu karnego.

<sup>11</sup> R. Suduł, *Definicje i uwarunkowania nielegalnej imigracji*, „Roczniki Wydziału Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL 2012-2013”, t. VIII-IX, z. 1, s. 374; Zob. art. 270. § 1 Kodeksu karnego. Kto, w celu użycia za autentyczny, podrabia lub przerabia dokument lub takiego dokumentu jako autentycznego używa, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. § 2. Tej samej karze podlega, kto wypełnia blankiet, opatrzony cudzym podpisem, nie-zgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę albo takiego dokumentu używa. § 2a. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. § 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

<sup>12</sup> R. Suduł, *Definicje...*, dz. cyt., s. 374; Zob. Komunikat Komisji w sprawie priorytetów politycznych w walce z nielegalną imigracją obywateli państw trzecich z 19 lipca 2006 r., KOM (2006) 402 wersja ostateczna, s. 2-3.

<sup>13</sup> Art. 465 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. 2013 poz. 1650 ze zm.).

3. na żądanie uprawnionych organów nie okazuje środków finansowych albo dokumentu potwierdzającego możliwość uzyskania zgodnie z prawem takich środków, przeznaczonych na pokrycie kosztów:
  - a. utrzymania w trakcie pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
  - b. powrotu do państwa pochodzenia lub zamieszkania,
  - c. tranzytu przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do państwa trzeciego, które udzieli pozwolenia na wjazd,
4. uchyla się od obowiązku wymiany lub zwrotu karty pobytu, polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, polskiego dokumentu tożsamości cudzoziemca lub dokumentu „zgoda na pobyt tolerowany”,
5. nie zawiadamia o utracie karty pobytu, polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, polskiego dokumentu tożsamości cudzoziemca lub dokumentu „zgoda na pobyt tolerowany” w terminie 3 dni od dnia ich utraty,
6. nie wykonuje obowiązku opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie wyznaczonym w decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu lub w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu,
7. nie wykonuje obowiązku zgłaszania się w określonych odstępach czasu do organu wskazanego w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu,
8. opuszcza miejsce zamieszkania wyznaczone mu w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu,
9. wjechał na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego i:
  - a. przebywa poza strefą przygraniczną, w ramach której posiadacz zezwolenia jest uprawniony do przemieszczania się, albo
  - b. nie opuszcza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po upływie okresu pobytu określonego w tym zezwoleniu - podlega karze grzywny.

Jak widać powyżej, brak jest kompleksowego, jednolitego ujęcia terminu „nielegalna imigracja”. Niemniej jednak na podstawie w/w kryteriów, które cudzoziemiec jest zobowiązany spełnić, aby jego pobyt był legalny można stworzyć przedmiotową definicję<sup>14</sup>.

Wartym odnotowania jest fakt, iż w większości państw członkowskich UE brak jest legalnej definicji przedmiotowego pojęcia. Jedynymi państwami, które w swoim ustawodawstwie posiada taką definicję są Niemcy oraz Irlandia Południowa<sup>15</sup>.

Z kolei na gruncie ustawodawstwa unijnego termin „nielegalna imigracja” znajduje się w Komunikacie Komisji w sprawie priorytetów politycznych w walce z nielegalną imigracją obywateli państw trzecich. W dokumencie tym „*terminu nielegalna imigracja używa się dla opisanego różnych zjawisk. Określa się w ten sposób obywateli państw trzecich, którzy nielegalnie wjeżdżają na terytorium państwa*

<sup>14</sup> A. Sakowicz, *Nielegalna imigracja na obszarze Unii Europejskiej a prawo karne*, [w:] A. Górski, A. Sakowicz (red.), *Zwalczanie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca sądowa i policyjna w sprawach karnych*, LexisNexis, Warszawa 2006, s. 185.

<sup>15</sup> R. Suduł, *Definicje...*, dz. cyt., s. 376.

członkowskiego (w tym jego lotnicze strefy tranzytowe) drogą lądową, morską i powietrzną, co odbywa się często z wykorzystaniem fałszywych lub podrobionych dokumentów albo za pośrednictwem sieci przestępczości zorganizowanej skupiających przemytników i nielegalnych handlarzy. Jest też spora grupa osób, które wjeżdżają do UE w sposób legalny za okazaniem ważnej wizy lub korzystając z systemu bezwizowego, by następnie bezprawnie przedłużyć swój pobyt lub zmienić jego cel bez zgody właściwych władz. Są wreszcie osoby ubiegające się o azyl, które pozostają w danym kraju, mimo że podjęto w ich sprawie ostateczną decyzję odmowną”<sup>16</sup>.

W tym miejscu należy odnieść się również do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich, która określa nielegalny pobyt jako „obecność na terytorium państwa członkowskiego obywatela państwa trzeciego, który nie spełnia lub przestał spełniać warunki wjazdu do państwa członkowskiego, określone w art. 5 kodeksu granicznego Schengen<sup>17</sup>, albo innych warunków wjazdu, pobytu lub zamieszkania w tym państwie członkowskim”<sup>18</sup>.

Warto zauważyć, że zaprezentowane definicje odnoszą się jedynie do przesłanek prawnych w kwestii wjazdu i/lub pobytu cudzoziemca, a nie *stricte* określenia czym jest „nielegalna imigracja”. Niemniej jednak na podstawie w/w elementów można wnioskować kiedy możemy mówić o tego rodzaju sytuacji.

## **Zorganizowane grupy przestępcze**

Nieodłącznym elementem, który wpływa na wielkość ruchów migracyjnych jest postępujący proces globalizacji. Migranci poszukują możliwości uzyskania schronienia, bądź poprawy sytuacji ekonomicznej poprzez znalezienie pracy w krajach lepiej rozwiniętych<sup>19</sup>.

Nielegalna migracja jest zjawiskiem stale rosnącym, przy ewentualnych zmianach form i metod organizowania oraz źródeł strumieni migracyjnych uzależnionych od zmian geopolitycznych oraz pojawiających się na świecie konfliktów zbrojnych czy kryzysów ekonomicznych i humanitarnych<sup>20</sup>.

Tak, jak zostało to przedstawione na początku niniejszej pracy, Polska traktowana jest w większości przypadków jako kraj tranzytowy na szlaku migracyjnym

---

<sup>16</sup> Komunikat Komisji w sprawie priorytetów politycznych w walce z nielegalną imigracją obywateli państw trzecich z 19 lipca 2006 r., KOM (2006) 402 wersja ostateczna, s. 2-3.

<sup>17</sup> Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (Dz. U. UE 23.3.2016 L 77/1).

<sup>18</sup> Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. U. UE 24.12.2008 L 348/98).

<sup>19</sup> J. G. Gieorgica, *Polskie migracje w świetle procesów globalnych*, PRESSCOM, Wrocław 2018, s. 18-20; R. Suduł, *Definicje...*, dz. cyt., s. 376.

<sup>20</sup> Tamże.

do państw zachodnich oraz Ameryki Północnej. Niemniej jednak należy zauważyć, iż coraz częściej staje się krajem docelowym dla cudzoziemców.

Na podstawie danych statycznych różnych służb (np. Policji<sup>21</sup>, Straży Granicznej)<sup>22</sup> można wnioskować, iż nielegalna imigracja jest szeroko związana z nielegalną działalnością zorganizowanych grup przestępczych. Do tego rodzaju działań należy zaliczyć przemyt: imigrantów, narkotyków, broni; handel ludźmi, pracę przymusową, żebranie czy сутенерство<sup>23</sup>. Nielegalna imigracja stała się tym samym jednym ze znaczących źródeł dochodu zorganizowanych grup przestępczych. Dochody z niej uzyskane służą do prowadzenia działalności przestępczej w innych dziedzinach. Dlatego też obawy związane z nielegalną imigracją, podzielane są zarówno przez polskie władze, jak i ogół społeczeństwa.

Aby jednak móc dalej przybliżyć omawianą kwestię, zdaniem autorki należy w tym miejscu przybliżyć charakterystykę zorganizowanej grupy przestępczej według polskiego porządku prawnego.

Art. 258 Kodeksu karnego statuuje, iż karalne jest zakładanie, udział lub kierowanie zorganizowaną grupą albo związkiem przestępczym mający na celu popełnienie przestępstwa, w szczególności przestępstwa skarbowego albo o charakterze terrorystycznym.

Jak można zauważyć powyżej, w polskim porządku prawnym brak jest legalnej definicji zorganizowanej grupy przestępczej. Pomimo to można wyodrębnić najważniejsze jej cechy bazując na normach prawnych, aktualnym orzecznictwie oraz poglądach doktryny.

Do charakterystycznych cech zorganizowanej grupy przestępczej należą:

- co najmniej 3 osoby w grupie;
- istnienie wewnętrznej struktury organizacyjnej;
- trwałość tej struktury;
- istnienie więzów organizacyjnych w ramach wspólnego porozumienia;
- planowanie przestępstw;
- akceptacja celów;
- trwałe zaspokajanie potrzeb grupy;
- gromadzenie narzędzi przeznaczonych do popełniania przestępstw;
- wyszukiwanie miejsc do przechowywania łupu i rozprowadzania go;
- podział ról;
- koordynacja sposobu działania;

<sup>21</sup> Zob. Statystyki Policji odnośnie do przestępczości cudzoziemców, <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-cudzozie/50867,Cudzoziemcy-przestepczosc.html>, [dostęp: 26.10.2019].

<sup>22</sup> Zob. Statystyki Straży Granicznej odnośnie do nielegalnej imigracji, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> [dostęp: 25.10.2019].

<sup>23</sup> A. Soboń, M. Piertuniak, *Illigal imigration as a threat to the safety of Republic of Poland*, Security and Defence Quarterly, 2019, nr 23 (1), s. 23.

- występowanie powiązań socjologiczno-psychologicznych pomiędzy członkami grupy<sup>24</sup>.

Zorganizowane grupy przestępcze są nastawione wyłącznie na zysk, a nielegalna imigracja stała się dla nich jednym z kluczowych źródeł dochodów<sup>25</sup>.

Według Interpolu,<sup>26</sup> przemyt osób jest trzecim najbardziej dochodowym przestępstwem, zaraz za przemytem narkotyków i broni. W skali międzynarodowej zyski zorganizowanych grup przestępczych z przemytu ludzi szacuje się na ok. 75 miliardów dolarów rocznie, a organizacja tej praktyki i wykorzystanie imigrantów stanowi źródło dochodu dla ponad 100 milionów ludzi na całym świecie<sup>27</sup>.

Zmiana organizacji kontroli granicznej oraz zniesienie wewnętrznych granic UE przyniosło zmiany w organizacji nielegalnej imigracji. Dlatego też po dotarciu na terytorium Polski nielegalni imigranci mogą swobodnie przemieszczać się po Europie.

Obecnie wyróżnia się cztery główne szlaki nielegalnego wjazdu na tereny Europy zachodniej, tj.:

1. Szlak nadbałtycki (Rosja – Estonia – Łotwa – Litwa – Polska – pozostałe kraje Europy Zachodniej);
2. Rosja – Ukraina/Białoruś – Polska – Niemcy – pozostałe kraje Europy Zachodniej;
3. Szlak bałkański (Syria i Irak – Turcja – Grecja – Macedonia – Serbia – Chorwacja – Węgry – Austria – Słowacja – Czechy – Polska i dalej do Niemiec, Szwecji lub Finlandii)
4. z Afryki na południowe wybrzeże Hiszpanii, Francji i Włoch<sup>28</sup>.

Nielegalni imigranci, którzy zostają zatrzymani przez polskie służby, w znacznej większości przypadków, nie wyrażają chęci współpracy. Takie osoby, nie ujawniają swoich danych osobowych oraz ukrywają znajomość innego języka niż macierzysty. Takiego rodzaju działania mają na celu wydłużenie procedury związanej z wydaleniem z Polski<sup>29</sup>.

Po dotarciu do Polski imigranci zostają sami. Ich subiektywna świadomość odnośnie do braku zagrożeń może jednak stanowić zagrożenie dla społeczeństwa kraju. Różnice religijne i kulturowe często wywołują stan napięcia pomiędzy cu-

<sup>24</sup> J. Badziak, *Przestępstwo z art. 258 Kodeksu karnego z 1997 r.* (Studium Prawnodogmatyczne), Łódź 2014, s. 22-24; Zob. S. Joachimiak, *Zorganizowana grupa i związek przestępczy* (art. 258 § 1 Kodeksu karnego). [https://www.kssip.gov.pl/sites/default/files/zorganizowana\\_grupa\\_i\\_zwiazek\\_przestepczy\\_art\\_258\\_par\\_1\\_k.k.pdf](https://www.kssip.gov.pl/sites/default/files/zorganizowana_grupa_i_zwiazek_przestepczy_art_258_par_1_k.k.pdf).

<sup>25</sup> Przegląd Europolu. Sprawozdanie ogólne z działalności Europolu, [https://www.europol.europa.eu/files/documents/pl\\_europolreview](https://www.europol.europa.eu/files/documents/pl_europolreview), [dostęp: 10.10.2019].

<sup>26</sup> Międzynarodowa organizacja policji pomagająca organom ścigania w walce z wszelkimi formami przestępczości.

<sup>27</sup> <https://www.interpol.int/Crimes/Organized-crime>, [dostęp: 10.10.2019].

<sup>28</sup> A. Soboń, M. Piertuniak, *Illigal...*, dz. cyt., s. 23.

<sup>29</sup> D. Jurczak, *Migracja legalna i nielegalna we współczesnej Polsce*, „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki Społeczne”, 2012, nr 1, s. 56.

dzoziemcami a społeczeństwem polskim. Niechęć<sup>30</sup> do asymilacji, narzucanie własnych zwyczajów i kultury oraz lekceważenie norm prawnych i kulturowych krajów europejskich staje się asumptem kreującym zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski<sup>31</sup>.

## Handel ludźmi i jego postaci

Jednym z zagrożeń, które są związane z procesem nielegalnej imigracji jest handel ludźmi.

Art. 115 § 22 Kodeksu karnego wprost definiuje handel ludźmi jako werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

1. przemocy lub groźby bezprawnej,
2. uprowadzenia,
3. podstępu,
4. wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,
5. nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
6. udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą – w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1–6<sup>32</sup>.

Istotą tego rodzaju procederu jest wykorzystanie człowieka - nawet za jego zgodą, przy użyciu konkretnych metod i środków. Należy zauważyć, iż jest to prze-

<sup>30</sup> Niechęć jako składnik emocjonalny stosunku do obcych może być też często następstwem realnych zagrożeń, ale też stanów lękowych. Powszechny jest mechanizm tzw. „kozła ofiarnego”, kiedy to w sytuacjach społecznej frustracji pojawia się społeczna agresja, skierowana na określone obiekty społeczne, zwykle na obcych.

<sup>31</sup> M. Studzińska, *Nielegalna imigracja – nowe wyzwanie dla bezpieczeństwa europejskiego*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”, 2006, nr 18, s. 203; A. Soboń, M. Piertuniak, *Illigal...*, dz. cyt., s. 23; Zaniepokojenie budzi tworzenie się w Europie siatek ekstremistów islamskich. Ich celem jest przede wszystkim „reislamizacja słowem i mieczem” imigrantów muzułmańskich, którzy za bardzo zasymilowali się z kulturą zachodnią, a także nawrócenie obywateli europejskich na islam. Członkowie tych siatek bardzo często dostali się na terytorium UE nielegalnie. Nielegalna imigracja może też spowodować przeniesienie konfliktów rozgrywających się w krajach pochodzenia imigrantów na terytorium państw ich przyjmujących; Zob. E. Nowicka, *Opozycja „swój-obcy” w przekonaniu Polaków, dynamika zjawiska*, [w:] J. Białocerkiewicz (red.), *Wschodnia granica RP zewnętrzną granicą Unii Europejskiej*, Centrum Szkolenia Straży Granicznej, Kętrzyn 2001, s. 125.

<sup>32</sup> Art. 115 § 22 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553 ze zm.).

stępstwo wieloczynnościowe. Ten rodzaj aktywności pozwala sieciom przestępczym czerpać zyski z różnych nielegalnych działań bez ponoszenia ryzyka. Ofiary są zmuszane do wykonywania szeregu nielegalnych działań, które generują dochód<sup>33</sup>.

Zjawisko handlu ludźmi wynika przede wszystkim z istnienia problemów i różnic natury społecznej, ekonomicznej czy kulturowej. Eskalacji tego zjawiska należy spodziewać się w regionach napięć politycznych, kryzysów gospodarczych i militarnych oraz w regionach względnego spokoju i równowagi gospodarczej<sup>34</sup>.

Procederem pośrednim w odniesieniu do handlu ludźmi jest handel w celu wykorzystania seksualnego, który stanowi kolejne zagrożenie dla bezpieczeństwa kraju.

Kobiety i dzieci z krajów rozwijających się oraz z niższych warstw społecznych są wabione obietnicami godziwego życia. Ofiary często otrzymują fałszywe dokumenty, a grupy przestępcze organizują transport do kraju docelowego, gdzie zostają wykorzystywane seksualnie<sup>35</sup>.

Innym przykładem zorganizowanej działalności przestępczej jest handel dziećmi w ramach nielegalnej adopcji i komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci. Ofiary tego rodzaju przestępstwa zazwyczaj pochodzą ze środowisk patologicznych, wychowanych w ubóstwie. Rodzice takich dzieci są zmuszone sprzedawać swoje potomstwo w nadziei i przekonaniu, że znajdą lepszy świat, a zysk ze sprzedaży pomoże utrzymać innych członków rodziny<sup>36</sup>.

Niemniej jednak najczęstszym i zarazem najbardziej opłacalnym zjawiskiem jest handel dziećmi w celach związanych z przemysłem seksualnym, przy czym wyróżnia się dwie sytuacje, tj.: osoba jest świadoma swojej przyszłości, oraz osoba jest nieświadoma jaki jest cel przyjazdu. W sytuacji, w której ludzie wyrażają zgodę na tego rodzaju pracę, rzeczywistość często okazuje się inna. Po zatrzymaniu dokumentów dzieci są zastraszane, torturowane lub gwałcone. W przypadku osób nieświadomych swojej przyszłości i charakteru swojej pracy, są one natychmiast zmuszane do prostytucji, zastraszane i torturowane<sup>37</sup>.

Innym rodzajem przestępczości związanej z nielegalną imigracją i handlem ludźmi jest zmuszanie osób do pracy jako opiekunka: do dzieci, nad osobami star-

<sup>33</sup> Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2016 roku, <https://archiwumbip.mswia.gov.pl/bip/raport-o-stanie-bezpie/18405,Raport-o-stanie-bezpieczenstwa.html>, s.107 [dostęp: 12.10.2019].

<sup>34</sup> Tamże, s. 107; Zob. K. Burdziak, P. Banaszak, *Przestępstwo handlu ludźmi – wykładnia terminu „handel ludźmi”, sposób przeprowadzania przesłuchań i innych dowodów w celu uzyskania materiału potwierdzającego popełnienie tego przestępstwa, charakterystyka jego ofiar i sprawców*, Warszawa 2016.

<sup>35</sup> I. Malinowska, A. Śliwińska, *Metody działania sprawców handlu ludźmi*, „Przegląd Bezpieczeństwa”, 2014, nr 18, s. 23; W wyniku poważnej wspólnej operacji prowadzonej przez brytyjską Policję Metropolitalną oraz Europol uratowano 28 dzieci. Operacja ta, zakończona w październiku 2010 r., była częścią szerszej zakrojonej dochodzenia nazwanego operacją „Golf”, prowadzonego przez wspólny zespół dochodzeniowo-śledczy Policji Metropolitalnej i rumuńskiej policji krajowej. Celem tego zespołu było zajęcie się konkretną rumuńską zorganizowaną siatką przestępczą, która handlowała dziećmi ze społeczności romskiej i wykorzystywała je.

<sup>36</sup> G. Kühn, *Komercyjne wykorzystywanie dzieci*, „Dziecko Krzywdzone, Teoria, badania, praktyka”, 2017, nr 16 (1), s. 252-269.

<sup>37</sup> Ibidem.

szymi lub chorymi. Zwykle, zdesperowani imigranci w nadziei na poprawę swoich warunków socjalnych i życiowych decydują się na podróż do krajów Europy Zachodniej. Zadłużają się u handlarzy ludźmi i przemytników, a kiedy dotrą do celu, pozostaną bez środków do życia. W rezultacie stają się ofiarami pracy przymusowej. Takie osoby są zmuszane do pracy w zamian za jedzenie i zakwaterowanie lub otrzymują najniższe stawki płacowe, co nieuchronnie kończy się ich bezdomnością.

## Kierunki działań zapobiegania i zwalczania nielegalnej imigracji

Skuteczne zapobieganie, jak i zwalczanie procederu nielegalnej imigracji wymaga udziału i współpracy różnych podmiotów. Przede wszystkim działania te mają opierać się na kooperacji administracji rządowej i organizacji pozarządowych. W celu reagowania na przestępstwa popełnione na szkodę imigrantów przez zorganizowane grupy przestępcze i zwalczanie takich przestępstw, powinny one podlegać kontroli współpracy odpowiednich instytucji i służb.

W związku z faktem, że wiele głównych szlaków migracyjnych przebiega przez granice Unii Europejskiej lub w jej pobliżu, 27 maja 2015 r. wydano komunikat: „Plan działania UE przeciwko przemytowi migrantów na lata 2015–2020”<sup>38</sup>.

Podstawowe założenia planu dotyczą:

- utworzenia grupy kontaktowej dla agencji UE ds. przemytu migrantów;
- zbierania i dzielenia się informacjami na temat sposobu działania sprawców;
- rozwoju i promocji bazy wiedzy na temat przemytu;
- zmiany podstawy prawnej funkcjonowania agencji Frontex w celu wzmocnienia jej roli<sup>39</sup>;
- zachęcania do współpracy międzynarodowej;
- zachęcania do współpracy wielosektorowej w sprawie przemytu migrantów;
- zacieśniania współpracy między krajami spoza Unii Europejskiej<sup>40</sup>.

Straż Graniczna, realizując ustawowe zadania, prowadzi czynności operacyjno-rozpoznawcze oraz dochodzeniowo-śledcze, które pozwalają na identyfikację zagrożeń i adekwatny dobór metod, w celu gromadzenia materiału dowodowego pozwalającego na skuteczne pociągnięcie do odpowiedzialności karnej spraw-

<sup>38</sup> [https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication\\_on\\_the\\_european\\_agenda\\_on\\_migration\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf), [dostęp: 9.10.2019].

<sup>39</sup> Agencja Frontex została wzmocniona i przekształcona w Europejską Agencję Straży Granicznej i Przybrzeżnej. Nowy mandat agencji oraz powiększone zasoby oznaczały, że Frontex stał się współodpowiedzialny za działania operacyjne na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej oraz reagowanie na pojawiające się na nich wyzwania.

<sup>40</sup> [https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication\\_on\\_the\\_european\\_agenda\\_on\\_migration\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf), [dostęp: 9.10.2019].

ców czynów karalnych. Celem rozpoznawania i zwalczania nielegalnej imigracji do i przez terytorium Polski, Straż Graniczna podejmuje inicjatywy m.in. o charakterze międzynarodowym. Przeciwdziałanie i zwalczanie nielegalnej migracji ukierunkowane jest na zwiększanie bilateralnych i multilateralnych relacji, w celu wykrywania i zwalczania zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się tym procederem oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i porządku prawnego na terytorium RP<sup>41</sup>.

Współpraca Straży Granicznej ma się opierać na działaniach z takimi instytucjami jak: Służba Celna, Policja, Interpol, Europol, Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej, a także Międzynarodowa Organizacja do spraw Migracji.

## Podsumowanie

Otwarcie granic Polski po 1989 r. umożliwiło korzystanie z ruchu bezwizowego przez obywateli Polski, ale także ułatwiło cudzoziemcom wjazd na jej terytorium. Poprzez taki stan rzeczy nastąpił znaczny wzrost liczby cudzoziemców przyjeżdżających do Polski lub przejeżdżających przez kraj. Równotorowo pojawiło się i zaczęło rozwijać zjawisko nielegalnej imigracji. W konsekwencji liczba przestępstw popełnianych przez cudzoziemców znacząco wzrosła.

Poprzez taki stan rzeczy zwalczanie nielegalnej imigracji oraz pojawiających się i powiązanych z tym zjawiskiem zagrożeń wymaga współpracy odpowiednich podmiotów o zasięgu zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Należy jednak przy tym zaznaczyć, iż działalność ta ma na celu wykrywanie, zapobieganie, jak i walkę z omawianym procederem.

Nie można również zapominać, iż zjawisko nielegalnej imigracji związane jest z funkcjonowaniem zorganizowanych grup przestępczych, których identyfikacją i zwalczaniem zajmują się wyspecjalizowane i ustawowo powołane do tego instytucje.

## Literatura:

1. Ahmed S., Castaneda C., Fortier A.M., Scheller M., *Introduction: Uprootings/regroundings. Questions of Home and Migration*, [w:] S. Ahmed, C. Castaneda, A. M. Fortier, M. Scheller (red.), *Uprootings/regroundings. Questions of Home and Migration*, Oxford–New York 2003.
2. Badziak J., *Przestępstwo z art. 258 Kodeksu karnego z 1997 r. (Studium Prawnodogmatyczne)*, Łódź 2014.
3. Burdziak K., Banaszak P., *Przestępstwo handlu ludźmi – wykładnia terminu „handel ludźmi”, sposób przeprowadzania przesłuchań i innych dowodów w celu uzyskania materiału potwierdzającego popełnienie tego przestępstwa, charakterystyka jego ofiar i sprawców*, Warszawa 2016.

---

<sup>41</sup> Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2016 roku, <https://archiwumbip.mswia.gov.pl/bip/raport-o-stanie-bezpie/18405,Raport-o-stanie-bezpieczenstwa.html>, s.107 [dostęp: 12.10.2019].

4. Gieorgica J.G., *Polskie migracje w świetle procesów globalnych*, PRESSCOM, Wrocław 2018.
5. Homoncik T, Pujer K., Wolańska I., *Ekonomiczno-społeczne aspekty migracji. Wybrane problemy*, Exante, Wrocław 2017.
6. Joachimiak S., *Zorganizowana grupa i związek przestępczy (art. 258 § 1 Kodeksu karnego)*. [https://www.kssip.gov.pl/sites/default/files/zorganizowana\\_grupa\\_i\\_zwiazek\\_przestepczy\\_art.\\_258\\_par.\\_1\\_k.k.pdf](https://www.kssip.gov.pl/sites/default/files/zorganizowana_grupa_i_zwiazek_przestepczy_art._258_par._1_k.k.pdf).
7. Jurczak D., Migracja legalna i nielegalna we współczesnej Polsce, *Warminsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy, „Nauki Społeczne”*, 2012, nr 1.
8. Kühn G., *Komercyjne wykorzystywanie dzieci*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, 2017, nr 16 (1).
9. Malinowska I., Śliwińska A., *Metody działania sprawców handlu ludźmi*, „Przegląd Bezpieczeństwa”, 2014, nr 18.
10. Nowicka E., *Opozycja „swój-obcy” w przekonaniu Polaków, dynamika zjawiska*, [w:] J. Białocerkiewicz (red.), *Wschodnia granica RP zewnętrzną granicą Unii Europejskiej*, Centrum Szkolenia Straży Granicznej, Kętrzyn 2001.
11. Perkowska M., *Przestępczość graniczna cudzoziemców*, C.H. Beck, Warszawa 2013.
12. Przegląd Europolu. Sprawozdanie ogólne z działalności Europolu, [https://www.europol.europa.eu/files/documents/pl\\_europolreview](https://www.europol.europa.eu/files/documents/pl_europolreview)
13. Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2016 roku, <https://archiwumbip.mswia.gov.pl/bip/raport-o-stanie-bezpie/18405,Raport-o-stanie-bezpieczenstwa.html>
14. Sakowicz A., *Nielegalna imigracja na obszarze Unii Europejskiej a prawo karne*, [w:] A. Górski, A. Sakowicz (red.), *Zwalczanie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca sądowa i policyjna w sprawach karnych*, LexisNexis, Warszawa 2006, s. 185.
15. Soboń A., Piertuniak M., *Illigal immigration as a threat to the safety of Republic of Poland*, „Security and Defence Quarterly”, 2019, nr 23 (1).
16. Studzińska M., *Nielegalna imigracja – nowe wyzwanie dla bezpieczeństwa europejskiego*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”, 2006, nr 1.
17. Suduł R., *Definicje i uwarunkowania nielegalnej imigracji*, „Roczniki Wydziału Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL 2012-2013”, t. VIII-IX, z. 1.

## Źródła prawa:

18. Komunikat Komisji w sprawie priorytetów politycznych w walce z nielegalną imigracją obywateli państw trzecich z 19 lipca 2006 r., KOM (2006) 402 wersja ostateczna.
19. Konwencja Wykonawcza do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach, Dz. U. UE. L 239/19 z 22.9.2000.
20. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (Dz. U. UE 23.3.2016 L 77/1).
21. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. U. UE 24.12.2008 L 348/98).
22. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. 2013 poz. 1650 ze zm.).
23. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553 ze zm.).

### **Netografia:**

24. <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-cudzoie/50867,-Cudzoziemcy-przestepczosc.html>
25. [https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication\\_on\\_the\\_european\\_agenda\\_on\\_migration\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf)
26. [https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication\\_on\\_the\\_european\\_agenda\\_on\\_migration\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf)
27. <https://www.interpol.int/Crimes/Organized-crime>
28. <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>